

PARTICIPATIEVISIE WATERSCHAP DE DOMMEL

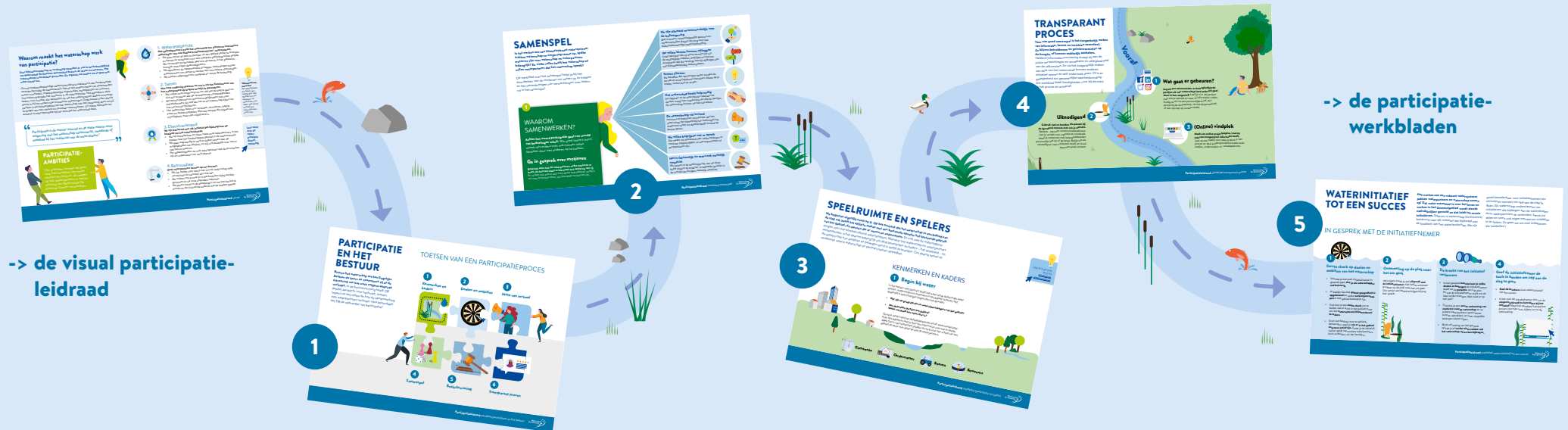
**Waarom willen we met onze omgeving samenwerken en
wat vinden we belangrijk in het samenspel?**

Ambities, principes en bouwstenen voor een participatieaanpak

INHOUDSOPGAVE

Inleiding			
<u>Waarom maakt het waterschap werk van participatie?</u>			
<u>Voor wie is de visie?</u>			
Hoofdstuk 1 Participatie, wat is dat?			
1.1 Definitie			
1.2 Twee vormen van participatie			
1.3 Dit zijn onze waterpartners			
Hoofdstuk 2 Het waterschap en de omgeving			
2.1 Participatieambities			
3	Hoofdstuk 3 Bouwstenen participatieaanpak		9
3	3.1 Motieven: waarom werken we samen?		11
3	3.2 Speelruimte: waarop is invloed mogelijk?		11
	3.3 Betrokkenen: aan de slag met de juiste spelers		12
4	3.4 Samenspel: wie doet wat?		14
5	3.5 Besluitvorming: zo betrekken we het bestuur!		17
6	3.6 Communicatie: zorgen voor een transparant proces		18
7	Hoofdstuk 4 Initiatief van buiten		19
8	Bijlagen		21

De participatievisie bestaat uit dit visiedocument, de visual participatieleidraad en 5 praktische participatiewerkbladen.

WAAROM MAAKT HET WATERSCHAP WERK VAN PARTICIPATIE?

Door klimaatverandering en verdroging verandert er veel in het beheergebied van Waterschap De Dommel. Dat merken boeren, de natuur en inwoners. Het watersysteem is kwetsbaar geworden. De urgentie om anders om te gaan met water neemt toe. Om een toekomstbestendige waterhuishouding te realiseren is een fundamentele verandering nodig: de watertransitie. Net als een andere manier van samenwerken tussen overheden, maatschappelijke organisaties, marktpartijen en inwoners.

In de realisatie van de watertransitie neemt het waterschap het voortouw in het aanpassen van cultuur en werkwijze met gebiedspartners en watergebruikers. Waar het waterschap als uitvoeringsorganisatie jarenlang vooral was gericht op dienstverlening aan gebruikers, positioneert De Dommel zich nu als een **activerende overheid** die agendeert en kaders stelt voor functies die aansluiten op wat het watersysteem aankan.

Tegelijk merkt het waterschap dat allerlei partijen in de omgeving ook hun verantwoordelijkheid willen nemen en zoeken naar andere duurzamere oplossingen om ruimte te geven aan water. Als **netwerker** stimuleert het waterschap de omgeving om bij te dragen in het realiseren van de waterambities. Bijvoorbeeld met beleid dat de omgeving kan helpen om aan de waterdoelen te voldoen.

De aandacht in het werk verschuift hierdoor naar het agenderen en stimuleren van constructieve samenwerking met allerlei partijen op de watertransitie en het samen aangaan van de uitdagingen op het gebied van klimaatadaptatie en water. De participatievisie vormt de leidraad voor deze werkwijze.

Het Waterbeheerprogramma (WBP5) legt uit hoe de organisatie integraal werkt aan de watertransitie, waarbij het met anderen realiseren van (water)opgaven en de kwaliteit van het watersysteem centraal staan. Net als het samenwerken met bewoners en medeoverheden aan hún initiatieven die bijdragen aan de kwaliteit van het waterlandschap.

VOOR WIE IS DE VISIE?

Deze participatievisie is bedoeld als leidraad voor medewerkers en bestuur van Waterschap De Dommel. Vier ambities maken helder wat waterpartners van het waterschap mogen verwachten en hoe het waterschap waterpartners verbindt en in beweging brengt. Verder benoemt de visie bouwstenen die het uitwerken van een participatieaanpak rond een wateropgave structureren en reikt het werkmateriaal aan voor zowel het waterschap als de waterpartners.

HOOFDSTUK 1

PARTICIPATIE, WAT IS DAT?

1.1 Definitie

Wat verstaan we onder participatie?

“

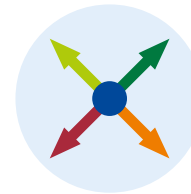
Participatie is de manier waarop en de mate waarin onze omgeving met het waterschap samenwerkt, meedenkt of meedoet bij het realiseren van de waterdoelen.

”

1.2 Twee vormen van participatie

Het waterschap onderscheidt twee soorten participatie, afhankelijk van wie het initiatief neemt. De ene keer is het waterschap (organisatie of het bestuur) aan zet, de andere keer ligt het initiatief bij anderen.

1. Omgevingsparticipatie: van binnen naar buiten

De omgeving (o.a. inwoners, projectontwikkelaars, terreinbeheerders) wordt betrokken bij wateropgaven van het waterschap. Bij sommige activiteiten van het waterschap is deze vorm van participatie zelfs verplicht. Denk aan het waterbeheerprogramma, waterschapsverordening en projectbesluit.

-> **Lees meer hierover in bijlage 2.**

2. Waterschapsparticipatie: van buiten naar binnen

Het waterschap sluit aan bij de opgaven van anderen. Dat kan zowel een maatschappelijke opgave zijn die in samenwerking met partners wordt opgepakt, als een initiatief van derden waarin het waterschap participeert. In die gevallen ligt de verantwoordelijkheid voor het organiseren van participatie bij de andere partij(en).

-> **Lees meer hierover in hoofdstuk 4.**

Het waterschap beweegt van een focus op het realiseren van de eigen wateropgaven (omgevingsparticipatie) naar meer en meer aandacht voor initiatief uit de omgeving (waterschapsparticipatie), zonder daarbij de waterdoelen uit het oog te verliezen. Deze visie gaat over beide vormen van participatie.

OMGEVINGSPARTICIPATIE Omgeving betrekken bij het werk van het waterschap	WATERSCHAPSPARTICIPATIE Waterschap sluit aan bij opgaven uit de omgeving	
WATEROPGAVEN Het waterschap nodigt bewoners, ondernemers, andere overheden en partners uit en organiseert de participatie.	MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN Meerdere overheden werken samen	INITIATIEVEN DERDEN Het waterschap is alert op meekoppelkansen
VOORBEELDEN Essche Stroom, Droogteaanpak (motorkapoverleg), omleggen watergang, aantakken meanders.	VOORBEELDEN Stikstofaanpak, N2000, N69, Nationaal Park Van Gogh, Blauwe sportparken in stedelijk gebied, klimaatadaptatie, Embassy of Water	VOORBEELDEN Zuidrand Goirle

Figuur 1. Waar ligt het startpunt voor participatie?

Rond maatschappelijke opgaven trekt het waterschap vaak op met meerdere organisaties in een netwerk. Het waterschap werkt aan een werkwijze hiervoor.

1.3 Dit zijn onze waterpartners

In ons werkgebied bevinden zich allerlei stakeholders, zoals: agrariërs, bedrijven, natuurterreinbeheerders, en inwoners. Water raakt hen allemaal! Afhankelijk van de opgave of het proces komen we met hen in contact. We benutten allerlei methoden en (beïnvloedings-)technieken en sluiten aan bij ieders ambities, belangen of leefstijl.

HOOFDSTUK 2

HET WATERSCHAP EN DE OMGEVING

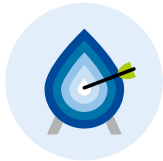

2.1 Participatieambities

Vier ambities vormen de basis voor het handelen van medewerkers en bestuur. Ze leggen uit wat waterpartners in samenwerking van Waterschap De Dommel als activerende overheid kunnen verwachten.

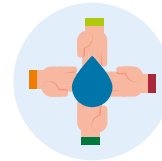
***Klimaatrobuust, wat is dat?**
Een watersysteem dat tegen een stootje kan. Dat flexibel is in het opvangen en vasthouden van water. Dat vanuit zichzelf een natuurlijk evenwicht vindt.

1. Waterdoelgericht

Met gebiedspartners werkt het waterschap aan slimme en innovatieve oplossingen voor een flexibel en klimaatrobuust* watersysteem.

- We gaan actief op pad om partijen uit een gebied samen te brengen en kansen te verkennen voor een integrale gebiedsgerichte aanpak. We versterken en benutten daarvoor de kennis in het gebied en brengen onze eigen deskundigheid in.
- We agenderen de watertransitie en leggen verbindingen tussen waterpartners om samen te werken aan innovatieve oplossingen.
- We werken opgavegericht: integraal en vanuit de bedoeling.

2. Samen

Met onze omgeving spannen we ons in om het functioneren van het watersysteem op langere termijn te garanderen.

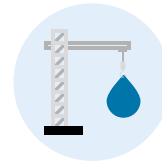
- We rusten onze omgeving toe om zelf aan de slag te gaan en zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden.
- We nemen plannen en verantwoordelijkheden niet over: initiatief nemers zijn zelf aan zet en als waterschap kijken we hoe we kunnen faciliteren.
- Het waterschap kiest voor verleiden, stimuleren, begrip tonen en kansen koppelen. Met een aanpak die uitgaat van vrijwilligheid, maar niet vrijblijvend is.

3. Dienstverlenend

We zijn benieuwd naar elk initiatief dat bijdraagt aan de kwaliteit van het waterlandschap.

- We zijn benaderbaar en staan naast onze waterpartners in het zoeken naar hún handelingsperspectief in de watertransitie.
- We gaan slagvaardig te werk en kijken samen naar de mogelijkheden van elk plan, en zijn ook duidelijk over wat er niet kan en waarom.
- Per gebied bepalen we met waterpartners wat de prioriteiten zijn en organiseren ons werk daarop.

4. Betrouwbaar

Onze waterpartners kunnen op ons bouwen.

- We zijn helder over wat je van ons als waterschap mag verwachten én wanneer iets niet kan.
- We richten ons proces zó in dat besluiten tijdig worden genomen en we onze afspraken nakomen.
- We geven inzicht in de afwegingen om tot een besluit te komen en de invloed die anderen hierop hebben gehad.

HOOFDSTUK 3

BOUWSTENEN PARTICIPATIE- AANPAK

Een doordacht participatieproces draagt bij aan de kwaliteit van oplossingen en acceptatie van uitkomsten. Het maakt deel van het formele besluitvormingsproces. Zes uitgangspunten vormen de basis vormen voor een participatieproces op maat.

In plannen van het waterschap staat daarom altijd een beschrijving van de inhoud, planning en financiën én uitleg over de participatieaanpak en bijbehorend budget. Bovendien wordt in voorstellen aan het bestuur de participatieaanpak gemotiveerd, en bij een kredietvoorstel aangegeven hoe participatie is geregeld en wat er met de inbreng wordt gedaan. Het bestuur weegt de resultaten van participatie vervolgens mee in de besluitvorming.

BOUWSTENEN PARTICIPATIEAANPAK

Zes uitgangspunten wanneer we een participatieproces ontwerpen

Een doordacht participatieproces draagt bij aan de kwaliteit van oplossingen en acceptatie van uitkomsten. Basis voor een participatieaanpak op maat vormen deze zes uitgangspunten.

1. **Motieven:** waarom werken we samen?

Bespreek met partners waarom je samen wilt optrekken, en heb oog voor redenen en behoeften van anderen om aan te haken. Denk aan het delen van verantwoordelijkheden of het inbrengen van alternatieve oplossingen.

2. **Speelruimte:** waarop is invloed mogelijk?

Voor een soepele samenwerking met waterpartners is het essentieel om te verkennen wat kenmerken en kaders zijn. Zoals uitgangspunten voor een klimaatrobuust watersysteem en afspraken die in andere gebiedsprocessen zijn gemaakt. Tegelijk is er vrijwel altijd ruimte om gedachten te wisselen en samen te optrekken. Het is nuttig om steeds te bespreken welke inspanning nodig is en na te gaan of die inspanning in verhouding staat tot de impact van het werk is op de omgeving en wat het oplevert voor het gebied.

3. **Betrokken:** aan de slag met de juiste speler

Binnen elke fase wisselen momenten van ideeënuitswisseling en keuzemomenten elkaar af.

Bespreek met waterpartners:

- Wat voor gedachtewisseling of informatie is nodig, dat aansluit bij het werk dat moet worden gedaan?
- Is er nog iets anders nodig om nieuwe deelnemers te betrekken?

4. **Samenspel:** wie doet wat?

Ga met partners in gesprek over de rol die het waterschap voor zichzelf ziet, én waarvoor anderen het waterschap nodig hebben.

5. **Besluitvorming:** zo betrekken we het bestuur

Binnen het waterschap zet het dagelijks bestuur de koers en controleert zij of de uitvoering van het werk volgens afspraak verloopt. Voor sommige projecten is het DB ook verplicht de opbrengst van participatie te beoordelen op:

- naleven van de proceskaders
- behalen van het doel van participatie
- invloed van waterpartners op uitkomsten
- kwaliteit van het samenspel
- resultaat van participatie
- mate van transparantie van het proces.het participatieproces en hoe de resultaten daarvan kunnen meewegen in de besluitvorming.

6. **Communicatie:** zorgen voor een transparant proces

In alle samenwerking zorgt het waterschap regelmatig voor procesupdates en het toegankelijk maken van opgehaalde informatie, kennis en inzichten. Dat versterkt de kwaliteit van dialoog en maakt besluitvorming inzichtelijk.

3.1 Motieven: waarom werken we samen?

Achter het woord participatie gaat een wereld van bedoelingen schuil. Wie goed luistert hoort steeds iets anders over wat mensen willen bereiken door met anderen op te trekken. Of het nu gaat om omgevings- of waterschapsparticipatie. Bespreek met partners waarom je samen wilt optrekken, of heb oog voor redenen en behoeften van anderen om aan te haken. Wat is er voor niet direct betrokkenen nodig om mee te kunnen doen, of betrokken te willen en kunnen zijn? Denk aan het delen van verantwoordelijkheden of het inbrengen van alternatieve oplossingen.

1. We zijn allemaal verantwoordelijk voor de leefomgeving

Met inwoners, maatschappelijke partners en medeoverheden dragen we zorg voor een toekomstbestendige waterhuishouding.

2. We willen keuzes kunnen uitleggen

Zodat partijen die op korte termijn last van de maatregelen hebben, begrijpen en kunnen accepteren dat die op de lange termijn bijdragen aan een klimaatbestendig watersysteem.

3. Samen slimmer

We beseffen dat oplossingen beter worden als we vak- en ervaringskennis benutten. Alleen ga je sneller, samen kom je verder.

4. Het waterschap heeft hulp nodig

De opgaven en de waterdoelen waaraan we werken vraagt een inspanning van allerlei partijen. Als waterschap kunnen we het niet alleen.

5. De samenleving wil invloed

Inwoners en bedrijven verwachten dat het waterschap hen betreft bij hun leefomgeving. Andersom willen we daadwerkelijk invloed op keuzes geven.

6. We willen begrijpen wat er speelt

Dat maakt ons benieuwd naar welke belangen er rond een opgave liggen, en wat argumenten of perspectieven zijn.

7. Het is fatsoenlijk en soms ook wettelijk verplicht

We werken in de leefomgeving, wat we doen heeft impact op anderen. In bepaalde gevallen is de invloed van burgers wettelijk verplicht.

3.2 Speelruimte: waarop is invloed mogelijk?

We beginnen eigenlijk nooit op 0. Voor een soepele samenwerking met waterpartners is het essentieel om te verkennen wat kenmerken en kaders zijn.

Denk aan het bestaande gebruik van het gebied, de mensen die er wonen en ondernemen. Maar ook de uitgangspunten voor een klimaatrobuust watersysteem en afspraken die in andere gebiedsprocessen zijn gemaakt. Soms heb je te maken met juridische kaders, zoals bij bepaalde kerninstrumenten van de Omgevingswet (waterbeheerprogramma, verordening of projectbesluit).

Tegelijk is er vrijwel altijd ruimte om gedachten te wisselen en samen te optrekken. Het is nuttig om steeds te bespreken welke inspanning nodig is en na te gaan of die inspanning in verhouding staat tot de impact van het werk is op de omgeving en wat het oplevert voor het gebied.

“

Denk maar eens aan de inzet van het waterschap rond de N69. Die gaat dwars door ons stroomgebied. We verbieden de werkzaamheden niet, maar maken wel afspraken met partijen over hoe wordt tegemoetgekomen aan het waterbelang.

”

Wanneer het waterschap en waterpartners samenwerken, is het daarom belangrijk om deze kenmerken en kaders – het speelveld – en de spelers met hun ambities en belangen eerst in beeld te brengen. Om daarna samen te verkennen waarin waterschap en partners samen optrekken.

-> **Bekijk het werkblad 'Speelruimte en spelers' om de speelruimte in kaart te brengen.**

“

Als je écht wilt aansluiten op wat er speelt in het gebied, start dan eens met een rondje door het gebied met de gebiedsbeheerder. Die weet wat er in een gebied gebeurt en wie je zeker moet betrekken!

”

3.3 Betrokkenen: aan de slag met de juiste spelers

Voor Waterschap De Dommel is water het vertrekpunt. Zoveel als mogelijk trekt het waterschap met partijen op om samen de waterdoelen te realiseren. Welke partijen worden geraakt door het werk, of willen zeggenschap? Ga bij de start van het werk daarom in gesprek over de prioriteiten en inbreng van alle partijen, en heb aandacht voor wat voor ieder belangrijk is in de uitvoering van het werk. Zo ontstaat meer duidelijkheid over ieders verwachtingen.

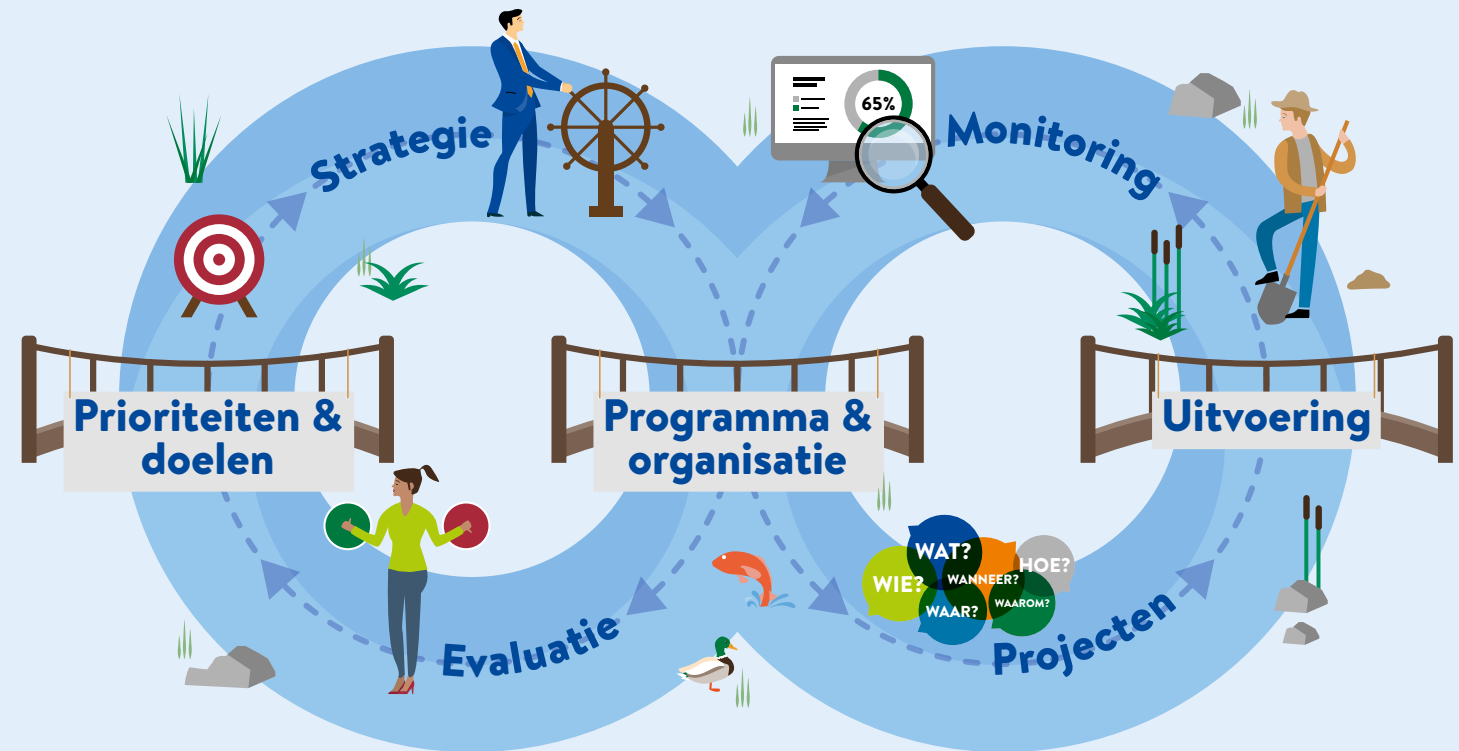
-> **Bekijk werkblad 'Speelruimte en Spelers' om met verschillende spelers doelen en ambities te verkennen.**

In elke fase van een opgave of project doordenkt het waterschap de participatie. Van plan naar uitvoering verandert namelijk het onderwerp van gesprek en de rol van de deelnemers. Per fase motiveert het waterschap daarom waar invloed op mogelijk is, welk samenspel past en in welke vormen waterpartners en waterschap samen optrekken. Dit geeft dit ruimte voor het delen van ieders ambities, behoeften en belangen, en biedt alle betrokkenen duidelijkheid. Het realiseren van waterdoelen gaat stapsgewijs.

Samenwerkingsverbanden, programma's en projecten kenmerken zich door allerlei fases, waarin waterschap en waterpartners met elkaar optrekken van globaal idee tot uitvoering en beheer.

Binnen elke fase wisselen momenten van ideeënuitswisseling en keuzemomenten elkaar af. Die dynamiek geeft richting aan de interactie en het soort gesprek dat je voert. Bespreek met waterpartners aan de start van elke nieuwe fase twee punten:

- Wat voor soort gedachtewisseling en informatie nodig is, dat aansluit bij het werk dat moet worden gedaan?
- Is er nog iets anders nodig om nieuwe deelnemers te betrekken?

3.4 Samenspel: wie doet wat?

Zo wil het waterschap van betekenis zijn

Het waterschap ontwikkelt zich steeds nadrukkelijker van expert die de buitenwereld helpt naar **verbinder** van partijen, die water als basis zien voor het oppakken van opgaven als duurzame landbouw, behouden van biodiversiteit of wateropvang (in stedelijk gebied). Of als **aanjager** en aanpakker van maatschappelijke opgaven, die oog heeft voor de relatie en rekening houdt met ieders positie.

Tegelijk maakt het werken aan een klimaatrobuust en stuurbaar watersysteem het nodig dat het waterschap weer steviger inzet op zijn wettelijke taken en bevoegdheden. Na jaren van meebewegen (bijvoorbeeld via peil volgt functie) en het verleiden en stimuleren van gebruikers om aan de regels te voldoen, vragen opgaven als droogte of wateroverlast in stedelijk gebied dat het waterschap haar rol als **inspecteur (of regievoerder, beheerder en toezichhouder)** oppakt. Wat kan betekenen dat het waterschap in het afwegen van wat bijdraagt aan een klimaatrobuust watersysteem op langere termijn, soms keuzes moet maken die nadelig zijn voor specifieke gebruikers op korte termijn.

“

Woordgebruik is essentieel. Niets is zo frustrerend voor deelnemers als de zin ‘dat nemen we mee’. Dat is een dooddoener die veel mensen horen als ‘we doen niets met wat jullie hebben gezegd’. Gebruik liever: ‘wij gaan ermee aan de slag’. Dat klinkt actiever en laat zien dat je de ander serieus neemt.

”

De rollen hieronder bieden houvast om rond specifieke opgaven met partners te bekijken welke rol het waterschap voor zichzelf ziet, én voor anderen om te benoemen waarvoor zij het waterschap nodig hebben.

-> Bekijk werkblad 'Samenspel' om te lezen hoe je het kwadrant toepast.

Bepaal je positie in het samenspel

Leg in een intern projectteam de vier rollen van het kwadrant en op tafel en bespreek met elkaar: **Op welke rol ligt de nadruk bij het project of de opgave waaraan je werkt?**

Presterend waterschap

Als projectleider stem ik de uitvoering van het waterschapswerk af met onze waterpartners, om ook hún doelen zo veel mogelijk in te passen.

Netwerkend waterschap

Als vertegenwoordiger zoek ik actief de samenwerking met andere overheden op om maatschappelijke opgaven aan te pakken. Iedere overheid neemt hierbij z'n verantwoordelijkheid.

Rechtmatig waterschap

Als inspecteur help ik onze waterpartners om aan de regels te voldoen en zich te houden aan de afspraken. In het uiterste geval leg ik regels op.

Participerend waterschap

Op bijeenkomsten kom ik als verbinder in contact met allerlei waterpartners. Interessante en innovatieve plannen die bijdragen aan de watertransitie steun ik, als hieraan behoefte is.

Wat betekent dit voor de interactie met de waterpartners?

Afhankelijk van de positie van het waterschap in het samenspel, verandert de manier van interactie met de omgeving.

Als waterschap **neem je het voortouw**, en informeer je de omgeving, raadpleeg je of vraag je om advies.

Als waterschap gaat het meer om het samen doen: **co-creëren** en samen ontwikkelen zijn daar de meest ingezette vormen van interactie.

Wanneer het waterschap goed weet wat de positie in het samenspel is, is het gemakkelijker om hierover in gesprek te gaan met de waterpartners. De illustratie hieronder – gebaseerd op de Trap van Eigenaarschap van Anke Siegers - kan daarbij helpen.

De samenwerking tussen waterschap en waterpartners verandert, als je de stroom van de rivier van links naar rechts volgt. Hoe verder naar rechts, hoe actiever partijen samen optrekken en hoe meer zeggenschap wordt gedeeld.

De waterladder kent twee oevers. De bovenoever legt uit hoe waterpartners spreken over invloed. De onderoever toont de positie van het waterschap en de bestuursstijl die hierbij hoort.

-> **Lees hier over het gebruik van de waterladder in het werk van het waterschap.**

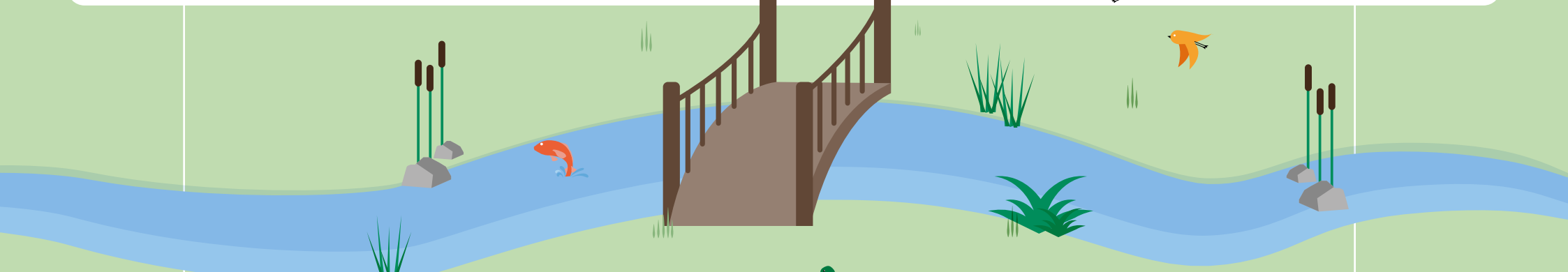
Het interne samenspel

Participatie gaat niet alleen over het samenwerken met allerlei partijen buiten het waterschap. Het interne samenspel vraagt net zo goed aandacht. Tussen afdelingen zijn er af en toe spanningen, omdat meedenken met samenwerkingspartners niet altijd goed aansluit op het uitvoeren van wettelijke taken. En die spanning wordt voelbaarder nu het waterschap zich nadrukkelijker als activerende overheid opstelt. Ook het werken in de geest van de Omgevingswet vraagt om meer interne samenwerking. Om te kunnen bepalen of in een aanvraag voldoende procesinformatie staat om belangen te kunnen wegen en zorgvuldig besluit te nemen, is afstemming tussen processen van belang.

Het waterschap werkt aan vormen die bijdragen aan goede dialoog tussen collega's. Zo werkt het waterschap met tactische gebiedsteams integraal aan de opgaven uit het gebied. En voor vergunningverleners is er samen met vijf andere waterschappen een Loods ontwikkeld, bedoeld als handvat om participatie als aanvraagvereiste te kunnen beoordelen.

Rol omgeving (leefwereld)

luisteren mening geven meedenken meewerken (mee) beslissen

Bestuurstijl (systeemwereld)

informereren raadplegen advies vragen co-creëren kaderstellen, faciliteren en samenwerken

Als waterschap **neem je het voortouw**, en informeer je de omgeving, raadpleeg je of vraag je om advies.

Als waterschap gaat het meer om het samen doen: **co-creëren** en samen ontwikkelen zijn daar de meest ingezette vormen van interactie.

3.5 Besluitvorming: zo betrekken we het bestuur!

Ook het Dagelijks Bestuur (DB) en in sommige situaties het Algemeen Bestuur (AB) spreken zich uit over participatie: over het doel van participatie en wijze waarop het gebiedsproces wordt ingericht. En in de bestuurlijke besluitvorming oordeelt het DB over hoe een participatieproces is verlopen. In sommige gevallen is een toets op participatie zelfs wettelijk verplicht, denk aan waterbeheerprogramma, participatieverordening en projectbesluiten.

Binnen het waterschap zet het DB de koers en controleert of de uitvoering van het werk volgens afspraak verloopt. In de besluitvorming checkt het DB in een vroeg stadium of gekozen techniek, kosten, impact op het milieu volgens afspraken verloopt. Voor sommige projecten is het DB ook verplicht de opbrengst van participatie te beoordelen op het:

- Naleven van de proceskaders
- Behalen van het doel van participatie
- Invloed van waterpartners op uitkomsten
- Kwaliteit van het samenspel
- Resultaat van participatie
- Mate van transparantie van het proces.

Daarnaast legt het DB jaarlijks verantwoording af aan het algemeen bestuur over de resultaten van participatie.

-> **Benut de vragen van het werkblad Bestuur en participatie om in een verantwoording uit te leggen hoe de participatie is verlopen.**

Wettelijk vereiste participatie

Door de jaren heen is participatie veranderd van 'inspraak en beroep tegen' naar 'meedenken, meedoen, meebeslissen in' plannen van het waterschap. Zo snel mogelijk met partijen aan tafel gaan, zorgt ervoor dat verschillende perspectieven, kennis en creativiteit snel op tafel komen. Uitgangspunt is dat participatie zorgt voor meer draagvlak en betere besluiten. In al het werk streeft het waterschap naar intensieve interactie met waterpartners en motiveren medewerkers wanneer hiervan wordt afgeweken.

Omgevingswet vraagt maatwerk

Participatie is een belangrijke pijler onder de Omgevingswet. De Omgevingswet verplicht het waterschap om participatie te organiseren rondom bij het waterbeheerprogramma, de waterschapsverordening, projectbesluit en omgevingsvergunning. De wet schrijft niet voor hóe participatie moet plaatsvinden, wat initiatiefnemers en het bevoegd gezag ruimte geeft om eigen keuzes te maken. Of om uit te leggen wat afwegingen waren om niet voor een participatief proces te kiezen. Participatie is maatwerk. De locatie, de omgeving en de betrokkenen zijn immers elke keer anders.

-> Lees hier meer over de wettelijke vereisten aan participatie Omgevingswet.

Right-to-Challenge

In specifieke gebieden of in specifieke gevallen kiest het waterschap ervoor om een activiteit, deeltaak of plan uit handen te geven aan de samenleving, met bijbehorend budget. Hoe Right-to-Challenge of uitdaagrecht vorm krijgt is uitgewerkt in de participatieverordening van Waterschap De Dommel.

-> Bekijk hier de Participatieverordening van het waterschap.

3.6 Communicatie: zorgen voor een transparant proces

Bij alle samenwerking van het waterschap met de omgeving zijn geregelde procesupdates en het toegankelijk maken van informatie, kennis en inzichten om drie redenen aan de orde en essentieel.

Betrokkenen en geïnteresseerden blijven zo op de hoogte, of kunnen makkelijk aanhaken. Heldere informatievoorziening draagt bij aan acceptatie en uitlegbaarheid van de uitkomsten. Via het toegankelijk maken van data van het waterschap kunnen anderen initiatief nemen en zelf onderzoek doen. Of is er gelegenheid tot gezamenlijke waarheidsvinding.

Op verschillende momenten in het proces zijn verschillende redenen en uitgangspunten voor een transparant proces.

-> **Gebruik het werkblad 'transparant proces' als hulp.**

Vooraf - Bekendmaking en activatie

Bij de start draait het om het onder de aandacht brengen dat het waterschap (met waterpartners) van plan is een maatschappelijke opgave of activiteit in een gebiedsproces op te pakken. Zo weten mensen wat er gebeurt in de omgeving. Waterpartners of groepen mensen van wie Waterschap De Dommel benieuwd is naar hun inbreng krijgen een persoonlijke uitnodiging. We gaan langs of sturen een specifieke uitnodiging. Anderen horen erover via sociale media of een bericht in lokale/regionale media. In de berichten is er in elk geval aandacht voor beleving en emotie rond de opgave.

In het proces - Kwaliteit van dialoog

Om een goed gesprek met elkaar te kunnen voeren is het noodzakelijk dat iedereen toegang heeft tot relevante informatie. Waar en op welke manier deel je als organisator inhoudelijke inzichten, en maak je de werkwijze en/of begroting publiek toegankelijk? En wanneer spreek je met bestuur over tussentijdse uitkomsten van gesprek of signalen van buiten? Van plan naar uitvoering veranderen de direct betrokkenen bij een proces vaak. Maak er werk van om allerlei perspectieven de ruimte te geven, en actief tegenstemmen op te halen.

Na afloop - Inzichtelijke besluitvorming

Na afloop worden de uitkomsten toegelicht in het eindverslag en breed gedeeld met alle betrokkenen.

-> **Lees meer over het eindverslag in de participatieverordening.**

Als de Omgevingswet van kracht is, is het waterschap verplicht om bij het waterbeheerprogramma, verordening en het projectbesluit uit te leggen op welke manier belanghebbenden betrokken zijn geweest. En wat er bij het nemen van besluiten met het resultaat van de participatie is gedaan. Dat vraagt om concreet te maken hoe in de verschillende fases van het proces de weging van inbreng verloopt en tot welke keuzes dat leidt. Nadat het bestuur dan heeft besloten, wordt deze informatie ook op een openbaar toegankelijk plek geplaatst.

-> **Lees meer over toegankelijkheid van data in de visie datamanagement en communicatievisie Goed zijn voor water (2021-2024).**

HOOFDSTUK 4

INITIATIEF VAN BUITEN

Initiatief van buiten

Het werken aan een robuust en stuurbaar watersysteem pakken waterpartners en waterschap samen op! Dat water essentieel is voor het leven en werken in het Dommelgebied wordt steeds nadrukkelijker gevoeld en dat leidt tot mooie initiatieven. Daarom is waterschap De Dommel benieuwd naar elk initiatief dat bijdraagt aan de kwaliteit van het waterlandschap. We zijn goed benaderbaar voor initiatiefnemers en stimuleren mensen om zélf aan de slag te gaan.

-> **Benut het werkblad Waterinitiatief tot een succes om aan te sluiten op initiatieven van anderen.**

Sluit het waterschap aan op het initiatief?

Als waterschap ondersteunen we door waterpartners te verbinden, kennis te delen en soms ook eigen mensen en middelen in te zetten. Op dit moment wordt het bestuurlijk afwegingskader initiatieven derden vernieuwd. Dat kader is bedoeld als houvast bij het nagaan of en op welke manier het waterschap kan aansluiten op initiatieven uit de omgeving. Met vragen die zich richten op het vinden van een balans tussen verwachte inzet en opbrengsten van het plan.

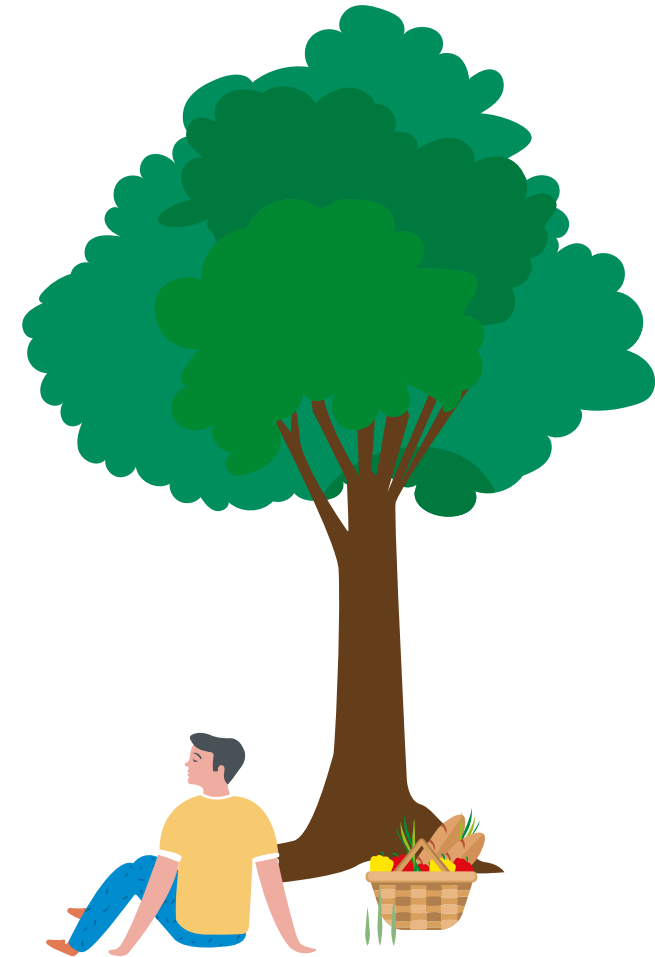
-> **Gebruik hiervoor het bestuurlijk afwegingskader.**

Toetsen op aanvraagvereiste participatie

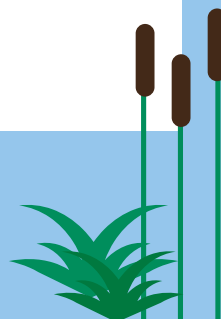
Zoals de Omgevingswet stelt wordt een initiatiefnemer gevraagd om bij een aanvraag van een omgevingsvergunning voor wateractiviteiten aan te geven of burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding van de aanvraag zijn betrokken. Als dat het geval is, verstrekt de aanvrager bij de aanvraag gegevens over hoe zij zijn betrokken en wat de resultaten daarvan zijn.

Als waterschap stimuleren we initiatiefnemers om werk te maken van participatie door hierover in gesprek te gaan en te ondersteunen als dat nodig. Tegelijk kan het waterschap een vergunningaanvraag niet weigeren als een initiatiefnemer geen toelichting geeft.

-> **[Link naar VNG-spiekbriefje aanvraagvereiste participatie.](#)**

BIJLAGEN

1. Toepassing waterladder in werk van het waterschap

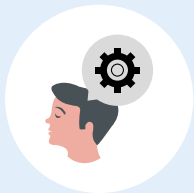
Luisteren | Informeren (minimale participatie)

De plannenmaker (Waterschap De Dommel of andere leidende partij) heeft de regie in eigen hand en bepaalt zelf de agenda voor aanpak, uitvoering en besluitvorming en houdt de omgeving op de hoogte. Hij informeert bewoners, ondernemers, organisaties, belangengroepen, enzovoorts. Denk aan een website of brief aan huis. De betrokkenen hebben geen formele positie en zijn afhankelijk van goede informatievoorziening: hun rol is die van toehoorder.

Mening geven | Raadplegen

De plannenmaker (Waterschap De Dommel of andere leidende partij) bepaalt zelf de agenda en biedt belanghebbenden de gelegenheid hun mening te geven over opgaven of aanpak van plannen. De plannenmaker bepaalt de kaders, stelt de plannen op en zorgt dat deze worden gedeeld met de betrokkenen. Deze partijen hebben de rol van geconsulteerde. Zij kunnen reageren op inhoud en wijze van uitvoeren. Er is dus gelegenheid om persoonlijke meningen, ervaringen en ideeën te delen, maar de adviezen die die plannenmaker binnenkrijgt zijn niet bindend. Wat betekent dat het niet zeker is of die reacties worden overgenomen. Na ontvangst van alle input weegt de plannenmaker ieders inbreng en volgt een besluit. Belanghebbenden worden van dit besluit op de hoogte gebracht.

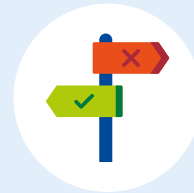
Meedenken | Advies vragen

De plannenmaker (Waterschap De Dommel of andere leidende partij) bepaalt de agenda, stelt inhoudelijke en proceskaders op, en vraagt advies aan participanten in de totstandkoming of uitvoering van plannen. De betrokkenen kunnen problemen en oplossingen aandragen en met voorstellen komen. Alle ideeën spelen een volwaardige rol in het vormgeven van het plan en worden meegewogen. Het bestuur verbindt zich in principe aan het beste plan. De plannenmaker informeert alle betrokkenen over het besluit. De rol van de participant is die van adviseur.

Meewerken | Co-creëren

Samen met betrokkenen werkt de plannenmaker aan het vinden van oplossingen voor water of maatschappelijke opgaven. Om het bedenken en uitvoeren van de plannen trekken partijen samen op, binnen inhoudelijke kaders uit omgevingsplannen of waterschapsverordening, die de overheid vooraf vaststelt en deelt. Achteraf wordt op deze kaders getoetst, met respect voor de gemaakte keuzes van de groep. De rol van de participant is samenwerkingspartner. De rol van het de overheid is kadersteller vooraf en toetsers achteraf. Cocreatie kan heel verschillend in vorm zijn. Bij een gebiedsgerichte aanpak zoals het beekherstel trekt het waterschap met veel partijen intensief op. Terwijl voor de aanpak van water in stedelijk gebied vraagt om samenwerking met specifieke gemeenten.

(Mee-)beslissen | Faciliteren

De overheid legt de verantwoordelijkheid voor het doordenken van een aanpak en de uitvoering van het plan, en de keuzes in handen van anderen. De overheid draagt met andere woorden beslissingsbevoegdheid over en voegt zich in de uitkomsten van het proces. Bijvoorbeeld: taken die via Right to Challenge door andere partijen naar eigen inzicht worden gedaan.

2. Omgevingswet vraagt maatwerk

Hieronder staan de wettelijke vereisten aan participatie in het kader van de Omgevingswet. Deze participatiespelregels gelden naast de gewone regels voor de voorbereiding van het waterbeheerprogramma, de waterschapsverordening, projectbesluiten en omgevingsvergunning. Het gaat dan vaak om van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure (afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht) met de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen. Ook de gebruikelijke rechtsbeschermingsmogelijkheden gelden gewoon.

Tabel 1: participatieregels bij de kerninstrumenten waterschap in de Omgevingswet

Programma

Motiveringsplicht: Bij het vaststellen van een programma door het algemeen bestuur geeft het waterschap aan hoe inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken, wat de resultaten daarvan zijn en hoe invulling is gegeven aan het participatiebeleid. *(Artikel 10.8 Omgevingsbesluit)*

Projectbesluit

Kennisgeving: Het waterschap doet uiterlijk bij de start van de verkenning voor het projectbesluit een 'kennisgeving participatie'. In de kennisgeving van de wijze waarop inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen zullen worden betrokken, wordt in ieder geval aangegeven wie worden betrokken, waarover zij worden betrokken, wanneer zij worden betrokken, waar aanvullende informatie beschikbaar is.

Motiveringsplicht: Zowel voor de voorkeursbeslissing (als daartoe besloten wordt), als voor het projectbesluit geldt een motiveringsplicht. Het waterschap bevoegd gezag geeft hierbij aan hoe inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken en wat de resultaten zijn van de uitgevoerde verkenning, waarbij in ieder geval wordt ingegaan op de door derden voorgedragen mogelijke oplossingsrichtingen en de daarover door deskundigen uitgebrachte adviezen. *(Artikel 5.47 lid 3 en 5.51 Omgevingswet)* en *(Artikel 5.3 en 5.5 lid 2 Omgevingsbesluit)*

Waterschapsverordening

Motiveringsplicht: Bij het vaststellen van de waterschapsverordening wordt aangegeven hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken en wat de resultaten daarvan zijn en op welke wijze invulling is gegeven aan het eigen participatiebeleid. *(Artikel 10.3a Omgevingsbesluit)*

Omgevingsvergunning

Bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor wateractiviteiten wordt aangegeven of burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding van de aanvraag zijn betrokken. Als dat het geval is, verstrekt de aanvrager bij de aanvraag gegevens over hoe zij zijn betrokken en wat de resultaten daarvan zijn. *(Artikel 7.4 Omgevingsregeling)*

3. Spiekbriefje aanvraagvereiste participatie

De VNG heeft een spiekbriefje participatie Omgevingswet opgesteld om het wegen van de aanvraagvereiste te vergemakkelijken. Hieronder een uitleg van de mogelijkheden die het waterschap heeft.

Optie 1: Er is een aanvraag voor een omgevingsvergunning ingediend waarbij de aanvraagvereiste participatie niet is ingevuld door de initiatiefnemer.

- **Optie 1:** Het bevoegd gezag neemt deze aanvraag niet in behandeling. In de omgevingsregeling is een aanvraagvereiste participatie opgenomen. De initiatiefnemer (dat kan ook een gemeente zijn) van een aanvraag van een omgevingsvergunning moet aangeven of en zo ja, hoe hij invulling heeft gegeven aan participatie heeft gedaan (middels een beschrijving). Omgevingswet (art. 16.55). Omgevingsbesluit (art. 5.3), Omgevingsregeling (art. 7.4).

Optie 2: Er is een aanvraag voor een omgevingsvergunning ingediend waarbij bij de aanvraagvereiste participatie is ingevuld met een “nee”. Er is niet aan participatie gedaan.

- **Optie 2A:** het bevoegd gezag vindt dat er belangen van derden hadden moeten worden opgehaald.
 1. Het bevoegd gezag verzoekt de initiatiefnemer alsnog om belangen bij derden op te halen (en de initiatiefnemer zoekt contact met derden). Overige informatie hierover is te vinden in de nota van toelichting Omgevingsbesluit (p.135). Het bevoegd gezag betreft deze informatie bij de integrale afweging bij het besluit op de aanvraag.
 2. Het bevoegd gezag komt zelf contact met derden om belangen op te halen. Het bevoegd gezag betreft deze informatie bij de integrale belangenafweging bij het besluit op de aanvraag.
 3. Het bevoegd gezag start een zienswijzeprocedure en verlengt de beslistermijn met zes weken. Het bevoegd gezag betreft deze informatie bij de integrale belangenafweging bij het besluit op de aanvraag. Ook na ontvangst van de aanvraag om een omgevingsvergunning is op basis van artikel 4:8 van de Awb de mogelijkheid een zienswijze procedure in te bouwen. Om hiervoor binnen de reguliere procedure voldoende tijd in te ruimen, kan de beslistermijn worden verlengd tot veertien weken (artikel 16.64, tweede lid, van de wet). Ook bij de aanvragen om een omgevingsvergunning waarvoor de uitgebreide voorbereidingsprocedure geldt, kunnen partijen zich melden bij het bevoegd gezag, namelijk gedurende de zienswijze procedure.
- **Optie 2B:** Het bevoegd gezag is het met de initiatiefnemer eens dat het ophalen van belangen van derden niet nodig is. Het bevoegd gezag neemt een besluit op de aanvraag.

Optie 3: Er is een aanvraag om een omgevingsvergunning ingediend waarbij bij de aanvraagvereiste participatie is ingevuld met een “ja”, de beschrijving is bijgevoegd.

- **Optie 3A:** Het bevoegd gezag weegt de uitkomsten van het participatieproces mee bij integrale afweging en besluitvorming over de aanvraag.
- **Optie 3B:** Het bevoegd gezag is van oordeel dat de uitkomsten van het participatieproces onvoldoende inzicht bieden in de verschillende belangen. Zie optie 2a, stap 1-3.

Optie 4: Er is een aanvraag om een omgevingsvergunning voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit ingediend waarvoor participatie verplicht is gesteld door de gemeenteraad (zie ook het amendement Van Eijs c.s.). De aanvraagvereiste participatie is ingevuld met een “ja”, de beschrijving is bijgevoegd.

- **Optie 4A:** Het bevoegd gezag weegt de uitkomsten van het participatieproces mee bij integrale afweging en besluitvorming over de aanvraag.
- **Optie 4B:** Het bevoegd gezag is van oordeel dat de uitkomsten van het participatieproces onvoldoende inzicht bieden in de verschillende belangen. Zie optie 2a, stap 1-3.

